

DE HOORNDERWEGBERM OP TEXEL

Marcel Groenendaal

De Ruyterstraat 91, 1792 AM Oudeschild

Groenendaal, M.M., 2004. The roadside verge of the Hoornderweg on Texel. *Coolia* 47(3): 169-172.

The author reports on a roadside verge rich in *Hygrocybe* species. During 22 years 15 species have been recorded. In the period 1982 – 2003 the numbers of *H. punicea* were counted yearly. The numbers fluctuate but seem not to decrease. Some recommendations for future management are given.

In 1982 begon ik op Texel met het in kaart brengen van Weidekringzwammen (*Marasmius oreades*). Ik was gewapend met veel enthousiasme voor paddestoelen maar met weinig soortenkennis, en dit leek me een overzichtelijke klus. Omdat deze soort vaak dicht bij het asfalt voorkomt was dit al fietsend te doen, met af en toe afstappen. Ze bleken in bijna elk kilometerhok te staan. Zo kwam ik in november ook langs de Hoornderweg, en daar zag ik bijna voor het eerst wasplaten. Deze groeiden juist zover mogelijk van het asfalt vandaan, op de rand van het slootalud, meestal diep verborgen tussen het gras. Maar op deze plek stonden een paar dusdanige grote, dat ze er bovenuit staken en vanaf de weg zichtbaar waren. Bij nadere inspectie bleek dat er allemaal verschillende stonden, en een doos met van alles wat werd opgestuurd naar Wijster. Snel kwam er van Eef Arnolds een opgetogen reactie. De grootste soort was de Granaatbloemwasplaat (*Hygrocybe punicea*), en verder waren er daar dat jaar nog 7 soorten wasplaten.

Wasplaten karteren

Aangemoedigd door dit succes ging ik de volgende jaren wasplaten in kaart brengen. Dat vereiste een heel andere techniek: langzaam in november (vaak storm en regen) langs de slootrand lopen, de ene berm heen, de andere terug. Er zijn heel wat kilometers slootkant op Texel, en eigenlijk bleken wasplaten een tamelijk gewoon verschijnsel te zijn. Het was moeilijk om een kilometer te lopen zonder er een paar te zien. Maar het was niet gelijkelijk verdeeld. De nieuwe polders met het meest intensieve agrarische gebruik waren vrij arm (Prins Hendrikpolder, het Noorden en Eijerland), en het ‘oude land’ (de Hoge Berg in ruime zin, van Den Hoorn tot Oost) het rijkst. En dan vooral de wat stille weggetjes met weinig verkeer en bewoning, dus weinig mechanische grondverstoring en weinig (vee- en honden)bemesting, en niet al te smalle bermen (minstens een meter breed). Verder mag er geen enkele boom of struik in de buurt staan. Zodra er blad op valt is het over! Lager in de slootkant stonden ze ook bijna nooit, vrijwel altijd bovenop waar het slootalud met een knik overgaat in de berm. In feite is dat de droogste (en vooral de meest constant droge) en voedselarmste plek: zover mogelijk van het asfalt en van het vaak tamelijk voedselrijke slootwater vandaan, en elk jaar gemaaid en afgehaald. Zo heb ik heel wat wasplaten gevonden, maar toch nooit meer een berm met ‘*punicea*’s, wel overigens nog eenmaal een exemplaar op een dijkje.

De Hoornderwegberm

Sindsdien heb ik de Hoornderwegberm vaker bezocht, en in de meeste jaren een telling gedaan van deze Granaatbloemwasplaten. De optimale teltijd is afhankelijk van de neerslag, (en vorst natuurlijk), soms is het oktober, vaker november, maar soms pas december! Naast enkele meer algemene soorten zoals het Gewoon sneeuwzwammetje (*H. virginea* var.

virginea), het Gewoon vuurzwammetje (*H. miniata* var. *miniata*), de Gewone weidewasplaat (*H. pratensis* var. *pratensis*), het Papegaaizwammetje (*H. psittacina*) en de Zwartwordende wasplaat (*H. conica*) zijn op dit stukje vooral karakteristiek en regelmatig aanwezig de Scharlaken wasplaat (*Hygrocybe coccinea*) en de Gele wasplaat (*H. chlorophana*), en af en toe de Elfenwasplaat (*H. ceracea*), de Kabouterwasplaat (*H. insipida*), de Ridderwasplaat (*H. fornicata*) of de Geurende wasplaat (*H. russocoriacea*).

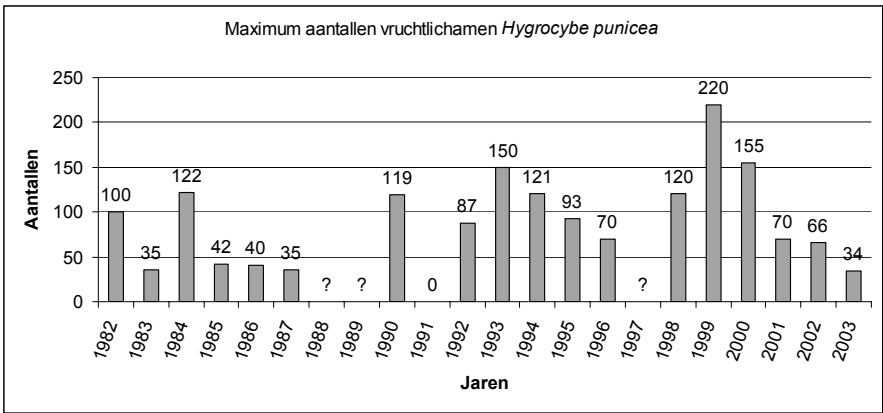
De berm is ter plaatse ongeveer 7 meter breed, en 's zomers is er niets bijzonders te zien. Er staan grassen waaronder Glanshaver, en dicht bij de rand van het sloottalud wat lage kruiden zoals Smalle weegbree en Muizenoor. Mossen zijn schaars. In de herfst ontbreken ook vrijwel alle andere paddestoelen die karakteristiek zijn voor Wasplaat-graslanden zoals Satijnzwammen of Knotszwammen. Ik denk dat het te droog is. Het water staat ongeveer een meter onder het maaiveld.

Wat maakt dit nu toch tot zo'n bijzondere plek? Hiervoor moeten we misschien terug in de geschiedenis. In 1350 is hier een dijk aangelegd om het poldertje 'Het Binnenspijk'. In 1927 was dit dijkje nog steeds aanwezig, maar kort daarna is het afgegraven. Ik neem aan dat het huidige grondoppervlak toen aan de oppervlakte kwam. Sindsdien is het altijd wegberm gebleven en vermoedelijk toevallig nooit vergraven of bemest. En regelmatig gemaaid. Het enige dat thans aan de berm misschien opvalt is het opmerkelijk steile sloottalud. Bij gewone zandgrond zou dit niet mogelijk zijn vanwege erosie.

Inmiddels zijn er de laatste 22 jaar 15 soorten wasplaten gezien, met als laatste drie de Bittere wasplaat (*H. reai*), 1 ex. in 1996, de Prachtwasplaat (*H. aurantiosplendens*), 2 ex. in 1999 en de Grauwe wasplaat (*H. unguinosa*) 9 ex. in 2000. Deze laatste drie soorten zijn overigens slechts eenmaal gezien. Je zou kunnen zeggen dat nog steeds onbekend is welke mycelia er nu eigenlijk allemaal voorkomen; verrassingen blijven mogelijk.

Een heel stabiele soort echter is de Granaatbloemwasplaat. Deze ontbreekt in vrijwel geen enkel jaar al kunnen de aantallen flink variëren.

De volgende maximale jaaraantallen van *H. punicea* werden gezien (Fig. 1).

Figuur 1. Maximum aantal vruchtlichamen van Granaatbloemwasplaten (*H. punicea*) in de Hoornderwegberm in de periode 1982-2003. ? = geen gegevens van dat jaar.

Zeer opmerkelijk was het jaar 1999, toen er op 5 november nog steeds niets te zien was vanwege de tot dan toe droge herfst. Omdat vorst uitbleef en de regen later toch nog overvloedig viel kwam er een herkansing: op 12 december stonden er onverwachts maar liefst 220, veel meer dan ooit! Mogelijk gebeurt dat vaker, misschien ook wel bijvoorbeeld in 1991. Decembergegevens zijn in die jaren echter meestal niet verzameld. In tabel 1 zijn de data vermeld waarop ik de tellingen heb uitgevoerd.

Tabel 1. Teldata in het kader van de monitoring van de Granaatbloemwasplaat.

Jaar	teldatum	Jaar	teldatum
1982	7-11	1993	7-10
1983	30-10	1994	20-11
1984	1-11	1995	8-11
1985	10-11	1996	7-11
1986	29-10	1997	
1987	29-11	1998	9-11
1988		1999	12-12
1989		2000	7-11
1990	3-11	2001	10-11
1991		2002	5-12
1992	25-10	2003	4-12

Vaak strooit de vorst natuurlijk roet in het eten. Eigenlijk zou je elke herfst wel minstens driemaal moeten tellen (oktober, november en december). Uit het verloop van de grafiek lijkt me wel de conclusie te trekken dat de mycologische waarde eigenlijk niet achteruitgaat, en ondanks alle fluctuaties toch wel als vrij stabiel te beschouwen is.

Beheer en bedreiging

Het recept voor het in stand houden van deze plek lijkt dan ook simpel: gewoon doorgaan met het maaibeheer en afzien van verstoringen. Dat is helaas echter allerminst vanzelfsprekend.

De allergrootste bedreiging was de aanleg van een fietspad in 1989: dat was precies over ‘mijn’ plek gepland. Nu was het erop of eronder. Via een alternatief plan gepresenteerd in de Texelse Courant en steun van allerlei mensen en groepen zoals Landschapszorg Texel werd bereikt dat het fietspad ter plekke werd omgeleid en daardoor juist aan de overkant van de sloot kwam te liggen. De boer daar was bereid om wat grond voor dit doel af te staan. En nu loopt het fietspad dus landschappelijk veel fraaiër, deels achter een dijkje langs en verder van de auto’s af. Tegelijkertijd vormt dat fietspad natuurlijk een beetje een extra barrière tegen bemesting vanuit het agrarische gebied. Helaas kon echter niet voorkomen worden dat toch ongeveer 170 meter van het goede stuk moest worden opgeofferd. Maar uiteraard was ik al lang blij dat de resterende 400 meter voorlopig behouden kon blijven. Verscheidene ‘speulders’ op Ouwe Sunderklaas (12 december) in Den Hoorn bleken dat jaar ook deze paddestoelenactie als thema te hebben, zo berichtte de Texelse Courant. Een geslaagde actie dus, maar waakzaamheid blijft geboden.

Zo kwam er op een gegeven moment een verandering in beheerder, waarbij het maaiwerk aanvankelijk wat haperingen vertoonde. Door goed overleg met de buitendienst van de Gemeente kon dit echter wel goed geregeld worden en sindsdien loopt dit prima.

Een ander probleem was dat de Gemeente oogluikend toestaat dat boeren in de late herfst hun bietenoogst tijdelijk opslaan in wegbermen. Ook op het bewuste stuk kwam dat plotseling voor. Gelukkig werd dit door enkele betrokken (en dus onmisbare) bewoners van de buurt opgemerkt en werd er onmiddellijk alarm geslagen. Via een bliksemactie (o.a. via ons gemeenteraadslid Arthur Oosterbaan en de burgemeester) kon bewerkstelligd worden dat de storting direct ophield en alles zelfs nog diezelfde dag weer werd opgeruimd! Van enige blijvende schade is achteraf gelukkig niets gebleken.

In een ander jaar werd weer een nieuwe asfaltlaag op de weg aangebracht, en het hoogteverschil aan weerszijden opgevuld met grond van elders. Omdat de berm relatief breed is reikte dit echter niet tot aan de slootkant. En ook moet er af en toe een nieuwe kabel in.

Het blijft dus eigenlijk opletten geblazen, want het is gewoon een stuk functionele wegberm zonder enige beschermde status. Enerzijds is enige publiciteit soms onontbeerlijk, anderzijds lijkt het me van belang er niet te veel ruchtbaarheid aan te geven want het blijft een kwetsbaar strookje. Tot nu toe heeft het beschermen dus zeker wel zin gehad, en kan de liefhebber nog steeds bijna ieder jaar daar in een gewone wegberm van forse groepen Granaatbloemwasplaten genieten, en dat is waarschijnlijk toch de enige plek in Nederland waar dat nog kan.

Lang leve de Hoornderwegberm!

ELAPHOMYCES ASPERULA VITT. Een dubbelganger van de Korrelige hertentruffel nieuw voor de Nederlandse mycoflora

Gerard A. de Vries
Chopinlaan 1, 3047 HE Baarn

De Vries, G.A. 2004. *Elaphomyces asperulus* Vitt., a look-alike of *E. granulatus*, new to the Dutch mycoflora. *Coolia* 47(3): 172-175.

Elaphomyces asperulus is found for the first time in The Netherlands. A description is given and the differences with *E. granulatus* are discussed.

In 1831 werd door Vittadini een hertentruffel beschreven onder de naam *Elaphomyces asperulus*. Deze nieuwe soort werd in Italië gevonden in de omgeving van Milaan, waar hij in maart en april zowel in eiken- als dennenbossen bleek voor te komen. De taxonomische status van deze soort is in de loop van de geschiedenis vaak veranderd. Tulasne (1851), die Vittadini's typemateriaal onderzocht, vond dat hij veel meer leek op *E. granulatus* Fr.: Fr. dan op *E. muricatus* Fr.: Fr. (= *E. variegatus* Vitt.), waarmee Vittadini hem aanvankelijk had vergeleken. Hij was van mening dat het enige verschil dat hij kon ontdekken, namelijk het op doorsnede geheel witte, soms aan de glebazijde zwak roze peridium van *E. granulatus* en het volkomen wijnkleurige roze van *E. asperulus*, waarschijnlijk slechts een ontwikkelingsstadium karakteriseerde van één soort, en wel *E. granulatus*.